

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ นายแพทย์อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ประวัติความเป็นมาของประสาทวิทยาของประเทศไทยเข้ามาตั้งแต่เมื่อไร จนกระทั่งถึงการก่อตั้งของสมาคมประสาทวิทยาที่มีการรวมตัวของนักวิชาการก่อตั้งขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นอนุสรณ์ครบรอบ 50 ปีของสมาคม

รู้สึกยินดีที่อาจารย์สมชายสนใจ จะรวบรวมประวัติความเป็นมาของสมาคมประสาท พูดย่าง ๆ ปีนี้ครบ 50 ปีที่น่าสนใจมาก เป็นปีที่ผมจบแพทย์มาจากอังกฤษครบ 50 ปีเช่นกัน และผมเพิ่งกลับจากอังกฤษ ไปงานฉลองรุ่นกัน เมืองไทยนับว่าเริ่มสาขาประสาทวิทยาค่อนข้างเร็วมาก ถ้าเราดูย้อนหลังไป วงการสหพันธ์ประสาทวิทยาโลกก็เพิ่งมีขึ้นเพียง 2 – 3 ปี ก่อนที่เราจะมีสมาคมประสาท ฯ ถ้าจำไม่ผิดปี 1957 โชคดีที่มีอาจารย์รุ่นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะที่ศิริราช มีบุคคล 2 ท่านที่ผมคิดว่ามีความสำคัญมาก ก็คือท่าน ศาสตราจารย์ นายแพทย์จิตต์ ตูจินดา ซึ่งสำเร็จจากเยอรมัน แล้วก็ ศาสตราจารย์ นายแพทย์อุดม โปษะกฤษณะ ซึ่งสำเร็จจากเยอรมันเหมือนกัน เป็นประสาทศัลยแพทย์ที่มีชื่อเสียงมาก อีกท่านหนึ่งก็ควรเอ่ยถึงก็คือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์บุญเลี้ยง ตามไท ที่อยู่จุฬาฯ ท่านจบศิริราช และไปเรียนที่สหรัฐอเมริกา ต่อมารุ่นหลัง ๆ เช่น ผมนี้เข้าไปสนใจทางประสาทวิทยา ที่แรกต้องการเป็นอายุรแพทย์ แต่เขายกที่เมืองไทยนี้การเลือกสาขาเฉพาะเกิดขึ้นเร็ว เร็วกว่าที่อังกฤษที่ผมจบ แล้วทำงานที่จุฬาฯ ตอนนั้นนี้ก็ได้รับการชักจูงจากอาจารย์ นายแพทย์ทองจันทร์ หงส์ถาวรหม์ ซึ่งท่านก็สำเร็จแพทย์ที่จุฬาฯ แล้วไปศึกษาต่อทางด้านประสาทวิทยาที่เยอรมันเหมือนกัน ผมก็ชอบมากและผมได้ไปศึกษาต่อที่อังกฤษ มีบุคคลอีกท่านหนึ่งที่เราต้องยกย่องและให้เกียรติเพราะว่า อย่างน้อยมีความพยายามอย่างมากที่จะผลักดันให้ประสาทวิทยานี้เป็นสาขาที่ยอมรับก็คือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประสพ รัตนากร ซึ่งตอนนั้นย้ายจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยา มาตั้งสถาบันประสาทวิทยา หรือโรงพยาบาลประสาท พญาไท ท่านทั้งหลายเหล่านี้ทำงานเข้ากันดีมาก แล้วก็ยังมีแพทย์อาวุโสรุ่นกลางซึ่งช่วยเป็นกำลังสำคัญที่ศิริราชคือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมบัติ สุขคนธพันธ์ ที่จุฬาฯ ก็แน่นอน ศาสตราจารย์ หมอทองจันทร์ หงส์ถาวรหม์ ที่กรมการแพทย์มี อาจารย์ นายแพทย์หทัย ชิตานนท์ กับส่วนที่อื่นที่เริ่มมีสนใจประปราย ส่วนใหญ่ก็มาจาก จิตแพทย์อย่าง อาจารย์ นายแพทย์สุพจน์ ขวัญมิตร ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ ต่อมาก็มี อาจารย์ แพทย์หญิงวันดี บุญยทรศนีย์ มาช่วย ซึ่งท่านก็ไปฝึกอบรมต่อที่สถาบันประสาทที่ลอนดอน ที่โรงพยาบาลประสาท ตอนนั้นก็ยังมี นายแพทย์อาคม สรสุชาติ เป็นผู้ช่วยของอาจารย์ประสพ ที่มีบทบาทสำคัญ ที่สำคัญที่ควรจะนึกถึงอีกคนก็มี เช่น นายแพทย์ธรรมบุญ กะลัมพะเหติ แพทย์หญิงอร่ามศรี วสุวัต และแพทย์หญิงรัตนาวลี กะลัมพะเหติ ไปทำทางประสาท พยาธิวิทยา พร้อม ๆ กันนั้นมีคนไปฝึกอบรมมาเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญตอนนั้นก็อยู่ที่ศิริราช ต่อมาอยู่ชิวะที่ควรเอ่ยชื่อถึงก็คือ นายแพทย์รัศมี วรรณนิสสร เป็นประโยชน์มาก ถ้าเราสังเกตดูและคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นของสมาคมประสาทวิทยาแห่งประเทศไทย คือนอกจากบังเอิญเรามีบุคคลที่ทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี อย่างที่ผมพูดถึงแล้ว ก็คือเรามีการติดต่อกับต่างประเทศหรือ วิเทศสัมพันธ์เรานี้ดีเลิศ เพราะว่าทุกคนช่วยกัน ทุกคนได้ไปฝึกอบรมมา สิ่งที่สำคัญมากก็คือว่า เราสามารถจะเชิญชาวต่างประเทศมา ยกตัวอย่างโดยเฉพาะอาจารย์ประสพ รัตนากร ได้ความช่วยเหลือจากทางด้านยุโรป เช่น ศาสตราจารย์ซิก วาลด์ เรฟซั่ม อดีตประธานสหพันธ์ประสาทวิทยาโลก ซึ่งมาจากนอร์เวย์ นายแพทย์ดักกลาส แม็คอัลไพน์ ซึ่งมีชื่อเสียงมาก ทางด้าน Multiple Sclerosis ก็มาจากอังกฤษ ท่านนี้เป็นคนที่แนะนำ และนำผมกลับไปอังกฤษ เพื่อไปฝึกอบรมต่อที่สถาบันประสาทที่ Queen Square

ที่ลอนดอน ฉะนั้นจะเห็นว่างานเด่นของสมาคมประสาทตลอดมาคือ การติดต่อกับต่างประเทศ การที่ทำให้ชาวต่างประเทศรู้จักไทย เราเป็นประเทศที่ล้าหน้าที่สุด อย่างไรก็ตามในเอเชียอาคเนย์ หรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เลย ในเอเชียตอนนั้นก็ยังมี ญี่ปุ่น ซึ่งก็เพิ่งเริ่ม โดยชาวญี่ปุ่นเองก็ไปสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แนนอน และก็มีเมืองไทย ในเอเชียที่เริ่มพอ ๆ กันตอนนั้น ประเทศที่ใหญ่มากคือ อินเดีย ฉะนั้นจะเห็นว่าถ้าเราเรียงลำดับตอนนั้น ประเทศที่ล้าหน้ากว่าเพื่อนเลยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในอาเซียนคือ ประเทศไทย อย่างสิงคโปร์นี่ยังหลังเรามาก มาเลเซียยังหนัก คุณได้อ่านการจัด Asian Oceanian Congress ของ Asian Oceanian Association of Neurology หรือสมาคมประสาทวิทยาเอเชีย และ โฟ้นทะเล 1) ญี่ปุ่น 2) ออสเตรเลีย เนื่องจากประชากรมาก ประชากรแพทย์ทางประสาทวิทยา 3) อินเดีย และ 4) ประเทศไทย ประเทศไทยเป็นประเทศที่จัดประชุมก่อน และตลอดมา ความสัมพันธ์ของเราดีมาก ๆ จึงนำไปสู่การที่ประเทศไทยสามารถได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมของสหพันธ์ประสาทวิทยาโลกขึ้น World Congress ในครั้งที่ 19 ในการทำงานที่ประเทศไทย ผมได้รับการสนับสนุนจากผู้หลักผู้ใหญ่ นอกจากอาจารย์ นายแพทย์บุญเลี้ยง อาจารย์นายแพทย์ทองจันทร์ แล้ว อาจารย์ที่ศิริราชก็จะเอ็นดูผมจริง ๆ ผมก็อายุห่างอย่างน้อย 8 ปี อย่างอาจารย์ นายแพทย์สมบัติ และอาจารย์ นายแพทย์อุดม โดยเฉพาะเลยท่านสนับสนุนผมมาก อาจารย์ นายแพทย์จิตต์ ก็เสียใจเป็นญาติกัน อาจารย์ นายแพทย์สุพจน์ ท่านก็ดีกับผม อาจารย์ นายแพทย์อุดม นี่รู้จักเพราะท่านไปทีอังกฤษ แล้วผมดูแลท่าน ผมทำงานอยู่ที่สถาบันประสาทที่ Queen Square ฉะนั้นจะเห็นว่า การติดต่อกับต่างประเทศ เราไม่ว่าที่อังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกาที่ดีตลอด ผมพยายามมากในเรื่องวิเทศสัมพันธ์ ขณะนี้ผมเป็นประสาทแพทย์อาวุโสคนเดียวในโลกที่ไม่เคยขาดการไปประชุม World Congress 11 ครั้งติดต่อกันเป็นเวลา 40 ปี คือ ตั้งแต่ครั้งที่ 9 ปี 1969 ที่นิวยอร์กโดยไปเสนอผลงานแล้วก็ ปีถัดมาก็ประชุมที่บาเซิลนั้นก็ไปเป็น plenary guess speaker ตั้งแต่ครั้งที่ 9 - 19 ที่เพิ่งเสร็จไปเมื่อเดือนที่แล้วนี้ผมไม่เคยขาดเลย ทำให้เรารู้จักเพื่อน แล้วก็รุ่นน้องของเรานี้ก็ไปติดต่อได้อย่างสะดวกสบาย แต่ว่ามาตรฐานของเรานี้ดีทางด้านคลินิก การดูแลผู้ป่วยนี้เราไม่เป็นรองใคร และพิสูจน์ให้เห็นแล้วจากการที่คุณและเพื่อน ๆ จากการแข่งขัน Tournament of the Minds ในอดีต ปีนี้เราเป็นเจ้าภาพเราก็ไม่แข่งโดยมารยาท แต่เราทำได้ดี ครั้งแรกที่เริ่มที่ลอนดอนผมจำได้ทีมของเราได้ที่ 2 แสดงให้เห็นว่าเรานี้อยู่ในชั้นที่ใคร ๆ ก็รู้จักเดี๋ยวนี้ เราอาจจะด้อยลงบ้างก็เรื่องของงานทางด้านประสาทวิทยาศาสตร์ เหตุผลก็เพราะว่าการจัดระบบในบ้านเราทางด้านวิจัย ทางด้านมหาวิทยาลัยยังไม่ดีเท่าที่ควร แต่ว่า เราให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมแพทย์ทั่วไปให้รู้ประสาทวิทยาซึ่งอันนี้ทำได้ดีมาก แม้กระทั่งในกระทรวงสาธารณสุขนี้ สาขาของเราถือว่าดีพอสมควรเชื่อถือได้ สำหรับประชาชนที่เป็นคนไข้ ไม่จำเป็นต้องไปประเทศอื่น และก็นั่นเองเลยทำให้เพื่อนที่ทำงานร่วมกับเราคือประสาทศัลยแพทย์เขาก็อยู่ในมาตรฐานเดียวกับเรา และก็อยู่ในสมาคมเดียวกับเรามาตลอด เพิ่งแยกออกไปทีหลัง ตามที่ควรจะเป็น เหมือนในวิวัฒนาการทั่ว ๆ ไป ฉะนั้นผมว่าพวกเราทุกคนควรจะภาคภูมิใจ และสิ่งที่ผมดีใจมากคือผมเห็นแพทย์รุ่นน้องอย่าง ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ และคณะรวมทั้งคุณทำได้ดี ก็มีความสามัคคีกันทำเพื่อประเทศ ทำเพื่อประชาชน ก็คงจะไม่มีปัญหาอะไร

ขอบคุณครับอาจารย์ อาจารย์คิดว่าตอนจุดเริ่มต้นตอนนั้นมันเกิดอะไรขึ้นถึงได้รวมตัวเป็นสมาคม ฯ

ผมคิดว่ามันเป็นวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่ว่ามันจะต้องมีความเฉพาะทาง ควรทำอะไรสักสิ่ง แคบแต่ทำให้ดีเลิศมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสัตว์ จากเป็นสัตว์เซลล์เดียว ก็เป็นสัตว์หลายเซลล์ จนกระทั่งเป็นสัตว์มีอวัยวะ การแพทย์นี้ก็แบบเดียวกัน และผมว่าเราทำได้ดี ถูกจังหวะด้วย คุณคิดดูซิขณะนี้ ถึงแม้ว่าเราจะมีวิทยาศาสตร์การแพทย์ ทางประสาทวิทยาของเราอาจจะได้รับการสนับสนุนน้อย เพราะฉะนั้นแต่ถ้าเทียบกับสิงคโปร์ ซึ่งสิงคโปร์เขาอาจก้าวหน้าทางด้านเทคนิค แต่ในแง่ของการยอมรับทางด้านคลินิกนี้ผมคิดว่า ถ้าถามนานาประเทศ ทุกคนจะยอมรับประเทศไทยมากกว่า เรื่องนี้ก็เป็นความพยายามของสิงคโปร์มากอยากจะทำให้ศูนย์กลางไปอยู่ที่นั่น แต่ว่าเนื่องจากประเทศเขาเล็ก เริ่มที่หลังเราอีก เพราะฉะนั้นผมว่า ผมว่าเราควรจะมีใจ

อาจารย์มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นนี้มีชมรมต่าง ๆ ที่ค่อย ๆ แยกตัวขึ้นมาเป็นสมาคมเล็ก ๆ เกี่ยวกับเรื่องโรกระบบประสาทขึ้น

ผมคิดว่ามันเป็นสิ่งที่ดี トラบใดก็ตามที่ทุกคนยังร่วมกันอยู่ เหมือนเป็นดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ แต่รวมในจักรวาลเดียวกันภายใต้ร่มเงาของสมาคมประสาท ๆ อันนี้จะเป็นแนวโน้มในอนาคต เพราะแม้กระทั่งประสาทแพทย์ยังจะเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรค เขาจะสนใจ โรคพาร์กินสัน เขาจะจับ โรคลมชัก หรือสมองเสื่อม อะไรแบบนี้ แต่ว่าเขาจะไปไม่รอดถ้าเขาไม่ได้ไปร่วมอยู่ในภายใต้ร่มของสมาคมประสาทวิทยา

หมายความว่าอาจารย์อยากให้สมาคมต่าง ๆ ที่แยกตัวออกไป ยังเกาะตัวอยู่กับสมาคมแม่ไว้

จำเป็นครับ ควรจะเป็นอย่างนั้นมาก ใน 40 – 50 ปีนี้ ผมคิดว่าสมาคมประสาทยังทำได้ดีอย่างสบาย ปัญหาแบบเดียวกันนี้มีบ้างที่ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์แห่งประเทศไทย ที่จะทำให้สมาคมต่าง ๆ ยังมีปฏิสัมพันธ์กันที่ต้องอาศัยการจัดการที่ต้องล้ำยุคกว่านี้ แต่ของเรานี้สบาย

อาจารย์ในวาระครบรอบ 50 ปีของสมาคม ๆ อาจารย์อยากจะฝากอะไรให้กับรุ่นถัด ๆ ไปว่าควรจะทำอย่างไร

ผมอยากฝากอย่างนี้ครับ ถ้าคุณฝึกอบรมครบ 3 ปี 4 ปี 5 ปี แล้วแต่ เวลากลับมาแล้วคุณต้องอุทิศเวลาให้กับสมาคมประสาทวิทยา สมมติผมเป็นผู้เชี่ยวชาญโรคหนึ่ง โรคใด ผมก็ยังควรที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เราจะอยู่คนเดียวไม่ได้ เราอาจจะมีพันธะกับประเทศเพื่อนบ้านนิดหน่อย ที่อาจจะยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร แต่ว่าสิ่งที่จำเป็นมาก ๆ คือ การที่เราจะต้องติดต่อกับสหรัฐอเมริกา หรือยุโรปอยู่ตลอดเวลา อาจจะต้องเข้าไปร่วมด้วยอยู่เสมอ ผมคิดนะว่าจุดเด่นอยู่ที่ การสามารถจะคงความมีชีวิตสัมพันธ์ คุณว่าจริงไหม คุณคิดดู คุณสามารถไปแข่งขันการจัดประชุมมาบ้านเรา ทำไมคนอยากจะมา นอกจากคนชอบประเทศ ชอบคนไทย พวกเราหลายคนไปต่างประเทศมา บุญเก่าของเรามี ใช่ไหม เราไปแข่งขัน ต่อไปนี้พวกเราจะไปแข่งขันนำการจัดประชุมมาที่ประเทศเราได้ยากมาก โชคดีที่เขาแบ่งโซน ถ้าไม่แบ่งโซน ต่อไปคงจะยากเหลือเกินที่ประเทศในเอเชีย หรือประเทศเล็ก ๆ จะชนะอย่างเราชนะ และได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม WCN

ผมทราบกลเม็ดที่เราไปใช้ในการแข่งขันการนำเสนอตัวเป็นผู้จัดการประชุมครั้งนี้ ถูกประเทศอื่นเลียนแบบหมดแล้ว ที่ยกตัวอย่างง่าย ๆ ตอนที่เราไปแข่งที่อังกฤษนะครับ ช่วงนั้นยุโรปแตกเป็นเสี่ยง ๆ เขาส่งกันมาตั้ง 4 ประเทศ คะแนนแข่งกันเองครับ คะแนนเอเชียเลยดูจะดี แต่หลังจากที่เราแข่งขันมาได้ นี่ตอนนี้จะอย่างไร ที่จะจัดครั้งหน้าที่เซก ยูโรปรี่รวมตัวเป็นหนึ่งแล้วแข่งกันเองก่อน แล้วเสนอเป็นหนึ่ง นั้นหมายความว่าต่อไปนี้ถ้าเอเชียไปแข่งคงไม่ง่าย

เขารวมตัวกันขนาดที่ว่า นี่เลือกประธานและรองสหพันธ์ประสาทวิทยาโลกแล้วใช้ใหม่ เห็นว่ารองประธานฯ ชนะกัน 3 คะแนน 34 กับ 31 William Carroll ไม่ได้รับเลือกเป็นรองประธาน ผมก็ยังเสียใจเขา ส่วน Hachinski ผมบอกเขามานานแล้วว่า เขาจะเป็นประธาน เขาเคยอยากสนับสนุนผมมาก อยากให้ผมเป็นเมื่อ 10 ปีมาแล้ว แต่ผมทำไม่ได้ เพราะช่วงนั้นเวลาเป็น 4 ปี ผมทิ้งประเทศไทยไม่ได้เลย แล้วงานของผมเป็นงานบริหารในคณะในมหาวิทยาลัยมาตลอด ซึ่งสำคัญมาก อีกทั้งครอบครัวด้วย

Hachinski เขาก็ดูแลโลกที่สามดีโดยเฉพาะ อินโดนีเซียตรงนี้ค่อนข้างดี ก็ดูว่าในประเทศที่ยังต้องพัฒนาน่าจะได้โอกาส ไม่งั้นก็คงจะไม่ได้ประเทศโมร็อกโค ผมคิดถึงว่าประเทศโมร็อกโคยังไม่พร้อมเรื่องหลายอย่าง ประเทศโมร็อกโคนี้ใช้เทคนิคนิดหน่อย แลกกับ South America ผมคิดว่าชิลีใช้ใหม่ จะลงแข่งขันที่ South America ต่อไป รู้สึกจะเป็นชิลี สู้ไม่ได้ เขาเทให้หมดเลย ก็เลยงงว่าจะจัดได้ไง

ต้องทำอย่างนี้ต่อไป เพราะว่าสำคัญ ถ้ามีเวลา จะไปเที่ยวหรือไปประชุมอะไร แวะเยี่ยมคนรู้จักสักหน่อย ส่ง ส.ค.ส. ฯลฯ จริง ๆ อะไรที่ว่าเด่นของสมาคมเมื่อเทียบกับที่อื่น เป็นการติดต่อกับต่างประเทศใช้ใหม่ เรามีความสัมพันธ์ที่ดี และลูกศิษย์ตอนนี้ดี บอกอาจารย์ได้เลยว่าในกรรมการรุ่นใหม่ตั้งใจว่า จะหาทุนให้เด็กไปเรียนสาขาประสาทวิทยาที่ประเทศไทยขาดแคลน แต่ไม่ต้องมีพันธะกับเรามาก แค่ออกให้กลับมาใช้ทุนในเมืองไทย แล้วก็มีส่วนร่วมกับสมาคมฯ ผมต้องการแค่นั้น ถ้าจะทำให้ได้อย่างนี้ได้เรื่อย ๆ ก็จะไม่มีส่วนไหนขาดในประเทศไทย จะมีชมรมอย่างอื่นมิได้ละ ชมรมการพยาบาลก็ดี เป็นสิ่งที่ดี ช่วยการดูแลก็ได้ แล้วผลสุดท้ายแล้ว คุณไปโมร็อกโค ถ้าคุณไม่เป็นสมาชิกสมาคมประสาท คุณไปคูชิ ซึ่งมันก็ คืออะไร พื้นฐานของอายุศาสตร์พื้นฐานของระบบประสาทอยู่ใช้ใหม่ครับ

แต่ยุคนี้อาจารย์สบายใจได้ครับว่า ยุคนี้เป็นยุคที่เราก่อเนื้อสร้างตัวใหม่ ผมแจ้งอาจารย์ทราบล่วงหน้าเลยว่าสมาคมฯ จะมีการพัฒนาปรับปรุงใหม่หมด ในครบรอบ 50 ปีนะครับ ผมให้สถาปนิกมาเขียนแบบ และออกแบบห้องประชุมใหม่ และก็ในยุคก่อนนั้น สมาคม ชมรม ต่างคนต่างอยู่ ตอนนี้นำรวมเข้ามาใหม่ แล้วผมแบ่งห้องจัดป้ายให้ใหม่หมด เข้าใจว่าอยู่ในที่ดีกว่าอันเก่า เป็นที่น่าสนใจ แพทย์รุ่นผมมี 92 คน มี 3 – 4 คน เป็น Neurologist อีกคนเป็น Neurosonologist ส่วนใหญ่ไม่มีใครไปอยู่ทาง academic
